

© Ministry of Justice of the Czech Republic, www.justice.cz. [Translation already published on the official website of the Ministry of Justice of the Czech Republic.] Permission to re-publish this translation has been granted by the Ministry of Justice of the Czech Republic for the sole purpose of its inclusion in the Court's database HUDOC.

© Ministerstvo spravedlnosti České republiky, www.justice.cz. [Překlad již zveřejněný na oficiální webové stránce Ministerstva spravedlnosti České republiky.] Povolení k opětovnému zveřejnění tohoto překladu bylo uděleno Ministerstvem spravedlnosti České republiky pouze pro účely zařazení do databáze Soudu HUDOC.

RADA EVROPY

EVROPSKÝ SOUD PRO LIDSKÁ PRÁVA

DRUHÁ SEKCE

VĚC PTEROVÁ proti ČESKÉ REPUBLICE

(stížnost č. 76250/01)

ROZSUDEK

ŠTRASBURK

14. září 2004

Tento rozsudek nabude právní moci za podmínek stanovených v článku 44 odst. 2 Úmluvy. Může být předmětem formálních úprav.

Pořízený překlad rozsudku do češtiny není překladem oficiálním.

Ve věci Paterová proti České republice,

Evropský soud pro lidská práva (druhá sekce), zasedající v senátu ve složení

pánové J.-P. COSTA, *předseda*,

A. B. BAKA,

K. JUNGWIERT,

V. BUTKEVYCH,

paní W. THOMASSEN,

pan M. UGREKHELIDZE,

paní A. MULARONI, *soudci*,

a paní S. DOLLÉ, *tajemnice sekce*,

po poradě konané dne 24. srpna 2004,

vynesl tento rozsudek, který byl přijat uvedeného dne:

ŘÍZENÍ

1. Řízení bylo zahájeno stížností (č. 76250/01) směřující proti České republice, kterou na základě článku 34 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod („Úmluva“) dne 1. června 2001 podala k Soudu česká občanka paní Radka Paterová („stěžovatelka“).

2. Stěžovatelku zastupuje pan I. Palkoska, advokát zapsaný u České advokátní komory. Českou vládu („vláda“) zastupuje její zmocněnec, pan V. Schorm.

3. Druhá sekce Soudu se dne 16. dubna 2002 rozhodla oznámit stížnost vládě a na základě článku 29 odst. 3 Úmluvy projednat přijatelnost a odůvodněnost stížnosti současně.

SKUTKOVÝ STAV

4. Stěžovatelka se narodila v roce 1965 a bydlí v Ústí nad Labem.

5. V únoru roku 1989 se z manželství stěžovatelky a L. P. narodilo dítě. Krátce nato stěžovatelka svého manžela opustila z důvodu značného napětí v jejich vztahu a odešla ke svým rodičům.

Následně bylo zahájeno řízení o úpravě poměrů nezletilého dítěte a řízení o rozvodu.

1. Řízení o úpravě poměrů nezletilého

A. Skutkový stav před 18. březnem 1992

6. Dne 8. června 1989 podal L. P., manžel stěžovatelky, návrh k Okresnímu soudu v Kladně, v němž se domáhal, aby mu byla svěřena péče o syna. Stěžovatelka s tím vyjádřila nesouhlas.

7. Po ústním jednání konaném dne 26. června 1989 bylo dne 9. srpna 1989 návrhu L. P. vyhověno. Na základě odvolání stěžovatelky bylo toto rozhodnutí dne 26. října 1989 zrušeno Krajským soudem v Praze.

8. Dne 15. prosince 1989 vydal okresní soud předběžné opatření, jímž bylo dítě svěřeno do péče stěžovatelky. L. P. odmítl předat dítě matce, a proto byl v únoru roku 1990 nařízen výkon tohoto rozhodnutí, jehož provedení se však nezdařilo.

9. Následně byly vypracovány dva psychologické posudky a zamítnuty dvě námitky podjatosti vznesené L. P.

10. Po dvou ústních jednáních konaných v prosinci roku 1990 a v lednu roku 1991 vydal okresní soud dne 20. února 1991 rozsudek, jímž svěřil dítě do péče stěžovatelky. Ta si tedy syna vyzvedla u L. P.

Tento rozsudek byl na základě odvolání L. P. dne 14. listopadu 1991 zrušen a věc byla vrácena okresnímu soudu.

B. Skutkový stav po 18. březnu 1992

11. V červnu roku 1992 byl okresnímu soudu předložen znalecký posudek o duševním stavu stěžovatelky.

12. Dne 23. listopadu 1992 byla věc přikázána Okresnímu soudu pro Prahu-západ, který na začátek ustanovil znalce z oboru psychiatrie; ten předložil posudek dne 11. května 1993.

13. Po konání dvou ústních jednání vydal soud dne 12. července 1993 předběžné opatření, jímž svěřil dítě do péče stěžovatelky; L. P. bylo přiznáno právo na styk s dítětem a upravena jeho vyživovací povinnost.

14. Po dalších dvou ústních jednáních vynesl soud dne 20. října 1993 rozsudek, jímž potvrdil svěření dítěte do péče stěžovatelky a stanovil práva a povinnosti otce dítěte. Předběžné opatření ze dne 12. července 1993 bylo zároveň nahrazeno jiným předběžným opatřením, které mělo zůstat v platnosti, dokud se zmíněný rozsudek nestane pravomocným.

15. Oba rodiče se proti rozsudku i proti předběžnému opatření ze dne 20. října 1993 odvolali a věc byla předložena Krajskému soudu v Praze. Krajský soud dne 16. června 1994 změnil předběžné opatření pouze v části upravující práva L. P. Ten nadále podával návrhy na výkon svého práva na styk s dítětem, trestní oznámení a rovněž námitky podjatosti. Vrchní soud v Praze dne 28. července 1995 jedné z těchto námitek vyhověl.

16. V odvolacím řízení se před krajským soudem konala ústní jednání ve dnech 10. listopadu 1995, 1. prosince 1995 a 4. prosince 1996; mezitím L. P. vznesl několik námitek podjatosti a navrhoval přikázání věci jinému soudu.

17. Stěžovatelka ve dnech 24. dubna 1997 a 27. ledna 1998 podala Ministerstvu spravedlnosti stížnost na průtahy v řízení. Stížnost byla postoupena předsedovi krajského soudu, který ve své odpovědi ze dne 3. června 1998 připustil existenci jistých průtahů, jež bylo možné přičíst především manželovi stěžovatelky.

18. Dne 22. ledna 1998 rozhodoval vrchní soud o návrhu L. P. na vyloučení soudce a dne 23. dubna 1998 přenesl řízení před Městský soud v Praze.

19. Dne 17. září 1998 vyhověl městský soud odvoláním proti rozsudku ze dne 20. října 1993, napadené rozhodnutí zrušil a věc vrátil okresnímu soudu.

20. Dne 21. dubna 1999 byla věc přikázána Okresnímu soudu v Ústí nad Labem jako soudu místně příslušnému podle bydliště nezletilého.

21. Ve dnech 22. listopadu 1999, 22. září 2000 a 6. března 2001 podala stěžovatelka návrhy na vydání nového předběžného opatření, avšak bezvýsledně.

22. Dne 29. října 2001 proběhlo ústní jednání, které však bylo odročeno. Podle vlády se tak stalo z důvodu nepřítomnosti účastníků. Stěžovatelka ovšem namítá, že důvodem pro odročení bylo onemocnění jednoho ze soudců.

23. Na ústním jednání konaném dne 26. listopadu 2001 vznesl L. P. námitku podjatosti vůči soudci. Dne 31. ledna 2002 rozhodl Krajský soud v Ústí nad Labem, že soudce je

vylouen z projednávání a rozhodování ve věci. Spis byl dne 20. února 2002 přidelen soudci jinému.

24. Stěžovatelka tvrdí, že od února roku 2002 navrhuje, aby bylo ve věci pokračováno. Dne 4. července 2002 podala ústavní stížnost na průtahy v řízení, kterou Ústavní soud dne 19. srpna 2002 odmítl pro nevyčerpání všech dostupných prostředků ochrany práva (stížnosti v rámci státní správy soudnictví).

Toto řízení podle všeho doposud neskončilo.

2. Řízení o rozvod manželství a řízení o úpravě poměrů nezletilého pro dobu po rozvodu

A. Skutkový stav před 18. březnem 1992

25. Stěžovatelka zahájila řízení dne 7. března 1991.

26. Před Okresním soudem v Kladně proběhla dvě ústní jednání ve dnech 8. dubna a 19. srpna 1991. Posledně uvedené jednání bylo přerušeno z důvodu rozsáhlého dokazování v rámci výše uvedeného řízení probíhajícího u téhož soudu.

B. Skutkový stav po 18. březnu 1992

27. Dne 12. ledna 1993 vznesla stěžovatelka námitku podjatosti, kterou dne 31. května 1993 doplnila. Krajský soud v Praze této námitce dne 29. července 1993 vyhověl.

28. Stěžovatelka uvádí, že věc byla dne 12. října 1993 přikázána Okresnímu soudu pro Prahu-západ, který měl ve výše uvedeném řízení pokračovat. Podle tvrzení vlády byl návrh na přikázání věci jinému soudu dne 10. března 1994 Krajským soudem v Praze zamítnut.

29. V červnu a červenci roku 1994 proběhla dvě ústní jednání. Soud se též dotazoval na průběh trestního stíhání vedeného proti stěžovatelce pro trestný čin maření výkonu úředního rozhodnutí.

30. Krajský soud dne 27. února 1998 zamítl námitku podjatosti odůvodněnou průtahy v řízení, kterou stěžovatelka vznesla dne 25. ledna 1996.

31. Dne 25. března 1998 navrhla stěžovatelka konání ústního jednání a dne 2. června 1998 podala předsedkyni příslušného soudu stížnost na průtahy v řízení.

32. Na základě novely zákona o rodině rozhodl okresní soud dne 28. prosince 1998 o vyloučení řízení o úpravě poměrů nezletilého pro dobu po rozvodu k samostatnému projednání (a také pravděpodobně o přerušení řízení o rozvod manželství).

33. Řízení o úpravě poměrů nezletilého bylo zřejmě spojeno s výše uvedeným řízením, a proto byl spisový materiál v lednu roku 1999 předán Okresnímu soudu v Ústí nad Labem.

Ze stanovisek stran vypracovaných v červenci a v říjnu roku 2002 vyplývá, že toto řízení doposud neskončilo.

PŘÁVNÍ POSOUZENÍ

I. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 6 ODS. 1 ÚMLUVY

34. Stěžovatelka tvrdí, že délka obou předmětných řízení byla v rozporu se zásadou „přiměřené lhůty“ zakotvenou v článku 6 odst. 1 Úmluvy, který zní:

„Každý má právo na to, aby jeho záležitost byla (...) v přiměřené lhůtě projednána (...) soudem (...), který rozhodne o jeho občanských právech nebo závazcích (...).“

35. Relevantní období začalo až dne 18. března 1992, kdy Úmluva vstoupila v platnost pro Českou republiku. Pro posouzení přiměřenosti lhůt, které od tohoto data uplynuly, je však nutné brát zřetel na stav, v němž se v té době nacházela řízení zahájená ve dnech 8. června 1989 a 7. března 1991.

36. Předmětná řízení doposud neskončila a trvají již déle než dvanáct let; ke dni 18. března 1992 tato řízení trvala respektive tři roky a jeden rok. Obě řízení se nacházejí v prvním stupni; jediný rozsudek vydaný dne 20. října 1993 v rámci prvního řízení byl dne 17. září 1998 zrušen.

A. K přijatelnosti

37. Vláda vznáší námitku nevyčerpání všech vnitrostátních právních prostředků nápravy s tím, že s ohledem na preventivní charakter ústavní stížnosti podala stěžovatelka stížnost k Ústavnímu soudu relativně pozdě.

38. Stěžovatelka s tímto tvrzením nesouhlasí a tvrdí, že dostupné vnitrostátní právní prostředky nápravy jsou neúčinné.

39. Soud připomíná, že již obdobnou námitku zamítl ve věci *Hartman proti České republice* (č. 53341/99, § 55-69, ESLP 2003-VIII). Soud nevidí žádný důvod, pro který by měl změnit své předchozí rozhodnutí a tuto námitku tedy zamítá.

40. Konečně, Soud konstatuje, že tato stížnost není zjevně neopodstatněná ve smyslu článku 35 odst. 3 Úmluvy. Soud u této stížnosti neshledal žádný jiný důvod nepřijatelnosti. Prohlašuje ji tedy za přijatelnou.

B. K odůvodněnosti

41. Vláda je toho názoru, že předmět sporů není příliš složitý a že délku řízení lze do značné míry přičíst na vrub samotné stěžovatelce a jejímu manželovi, jakož i jejich konfliktním postojům. Vláda dále připomíná, že v těchto řízeních rozhodovaly tři soudy v prvním stupni a bylo vypracováno několik znaleckých posudků. Vláda také zdůrazňuje, že řízení byla zdržována tím, jak účastníci řízení vznášeli četné námitky podjatosti, návrhy na přikázání věci jinému soudu a ústavní stížnosti, které vyžadovaly postoupení spisového materiálu Ústavnímu soudu.

Vláda podotýká, že účastníci důsledně využívali možnosti uplatnit v obou řízeních prostředky, které jim na ochranu jejich práv poskytuje občanský soudní řád, a v této souvislosti připomíná, že v souladu s judikaturou Soudu závisí délka řízení do značné míry také na svobodně zvolených prostředcích obrany, za něž musí nést stěžovatel následky (viz rozsudek ve věci *Buchholz proti Německu* ze dne 6. května 1981, série A č. 42, § 63).

Vláda také uvádí, že řízení o rozvod manželství nelze skončit, dokud není vydáno pravomocné rozhodnutí o úpravě poměrů nezletilého, a že příslušný spis obsahuje tři hlavní

svazky a jedenáct svazků pomocných. Vláda proto ponechává na Soudu hodnocení přiměřenosti délky těchto řízení.

42. Stěžovatelka poukazuje na skutečnost, že intervaly mezi jednotlivými procesními rozhodnutími, které jsou dle názoru vlády příčinou délky řízení, dosahovaly až několika měsíců a dokonce překračovaly i jeden rok. Dále zdůrazňuje, že případy týkající se zájmů dítěte a rozvodové věci by měly být vyřizovány co nejrychleji, což se v tomto případě nestalo.

43. Soud připomíná, že přiměřenost délky řízení se posuzuje na základě okolností daného případu a s ohledem na kritéria stanovená vlastní judikaturou, jimiž jsou zejména složitost věci, chování stěžovatele a postup příslušných orgánů a význam sporu pro dotyčnou osobu (viz z mnoha dalších rozsudek ve věci *Frydlender proti Francii* [velký senát], č. 30979/96, § 43, ESLP 2000-VII a výše citovaný rozsudek ve věci *Hartman proti České republice*, § 73). Je tedy nezbytné vyřizovat urychleně věci týkající se péče o dítě; v této souvislosti lze tolerovat průtahy v některé fázi řízení za předpokladu, že celková délka řízení nebude nepřiměřená (viz rozsudek ve věci *Nuutinen proti Finsku*, č. 32842/96, § 110, ESLP 2000-VIII).

44. Soud shledává, že tento případ, který se na počátku nejevil obzvláště složitým, se čím dál tím více komplikoval z důvodů značného napětí mezi rodiči, které několikrát vyústilo v zahájení trestního stíhání.

45. Ze spisového materiálu nevyplývá, že by stěžovatelka svým chováním zapříčinila výrazné průtahy; nelze jí vyčítat, že využívala různých prostředků k ochraně svých práv.

46. V souvislosti s postupem příslušných orgánů Soud předně poukazuje na intervaly mezi ústními jednáními a jednotlivými procesními rozhodnutími, které musí být u věcí tohoto druhu považovány za příliš dlouhé.

Soud u prvního řízení rovněž podotýká, že mezi rozhodnutím ve věci samé ze dne 20. října 1993 a jeho zrušením odvolacím soudem dne 17. září 1998 uplynulo téměř pět let a že od té doby nebyl v řízení vydán žádný nový rozsudek.

U druhého řízení zahájeného v roce 1991 je Soud nucen konstatovat, že vnitrostátní soudy doposud nevydaly žádné rozhodnutí ve věci samé.

47. Soud konečně připomíná, že význam tohoto řízení vyžadoval neodkladné vyřízení, neboť se dotýká soukromého a rodinného života stěžovatelky a zájmů nezletilého dítěte, tedy oblasti, kde běh času může mít nezvratné následky.

48. S ohledem na kritéria vyvozená z vlastní judikatury a na zvláštní okolnosti případu Soud dospívá k závěru, že délka obou řízení překročila „přiměřenou lhůtu“.

V obou případech tedy došlo k porušení článku 6 odst. 1 Úmluvy.

II. K POUŽITÍ ČLÁNKU 41 ÚMLUVY

49. Článek 41 Úmluvy stanoví:

„Jestliže Soud zjistí, že došlo k porušení Úmluvy nebo Protokolů k ní, a jestliže vnitrostátní právo dotčené Vysoké smluvní strany umožňuje pouze částečnou nápravu, přizná Soud v případě potřeby poškozené straně spravedlivé zadostiučinění.“

A. Újma

50. Stěžovatelka z titulu materiální škody způsobené porušením Úmluvy požaduje částku 163.200 Kč, tj. přibližně 5.195 €. Tato částka má zahrnovat dlužné výživné (77.000

Kč), náklady na školní a mimoškolní aktivity dítěte (55.400 Kč) a souhrn pokut uložených stěžovateli za maření výkonu úředního rozhodnutí (30.800 Kč).

Stěžovatelka dále požaduje částku 800.000 Kč (25.467 €) z titulu morální újmy způsobené nejistotou v souvislosti s rozhodováním o péči o dítě, nátlakem ze strany jejího manžela a pocitem stresu z ústních jednání.

51. Vláda v první řadě podotýká, že žádné rozhodnutí o vyživovací povinnosti manžela stěžovatelky nenabylo právní moci, a namítá, že stěžovatelka neprokázala reálnost tvrzené materiální škody ani příčinnou souvislost mezi touto škodou a porušením článku 6 odst. 1 Úmluvy. Totéž platí pro údajně způsobenou morální škodu.

52. Soud připomíná, že závěr o porušení Úmluvy, k němuž dospěl, souvisí výhradně s porušením práva stěžovatelky na projednání věci v „přiměřené lhůtě“. Za těchto okolností Soud neshledal příčinnou souvislost mezi konstatovaným porušením a tvrzenou materiální škodou a tento návrh zamítá (viz obdobně rozsudek ve věci *Schmidtová proti České republice* ze dne 22. července 2003, č. 48568/99, § 79).

Soud naopak připouští, že délka předmětných řízení stěžovatelce způsobila jistou morální újmu, kterou nelze dostatečně napravit pouhým konstatováním porušení Úmluvy.

S ohledem na význam sporu pro stěžovatelku jí Soud na spravedlivém základě podle článku 41 Úmluvy přiznává částku 9.000 € z titulu morální újmy.

B. Náklady řízení

53. Stěžovatelka požaduje částku 105.660 Kč (3.364 €) z titulu nákladů vynaložených před vnitrostátními soudy včetně nákladů na vlastní dopravu k ústním jednáním (51.360 Kč) a nákladů vynaložených v rámci jejího trestního stíhání (12.000 Kč). Advokát zastupující stěžovatelku před Soudem požaduje přibližně 100 € za každou hodinu práce (ke dni 20. listopadu 2002 se jednalo o 55 hodin práce).

54. Vláda předně podotýká, že právní zástupce stěžovatelky používá na řízení před Soudem přemrštěnou sazbu, která je mnohem vyšší než sazba, již použil při právním zastupování stěžovatelky před vnitrostátními soudy. Dále namítá, že z podkladů předložených stěžovatelkou nelze určit, zda náklady, jejichž náhradu stěžovatelka požaduje, byly skutečně vynaloženy za účelem zamezit porušení Úmluvy anebo takové porušení napravit.

55. Soud připomíná, že dospěje-li k závěru o porušení Úmluvy, může stěžovatelům přiznat náhradu nákladů, které vynaložili před národními soudy ve snaze zamezit takovému porušení anebo je napravit (rozsudek ve věci *Zimmermann a Steiner proti Švýcarsku* ze dne 13. července 1983, série A č. 66, § 36 a rozsudek ve věci *Hertel proti Švýcarsku* ze dne 25. srpna 1998, *Sbírka* 1998-VI, § 63). Dále je zapotřebí prokázat jejich reálnost a nezbytnost a účelnost vynaložené částky (*Bottazzi proti Itálii* [velký senát], č. 34884/97, § 30, ESLP 1999-V).

Vzhledem k informacím, které má Soud k dispozici, a k výše uvedeným kritériím Soud považuje za přiměřené stěžovatelce přiznat částku 1.500 € z titulu náhrady veškerých nákladů řízení.

C. Úroky z prodlení

56. Soud považuje za vhodné, aby byly úroky z prodlení založeny na úrokové míře marginální záůjční facility Evropské centrální banky, navýšené o tři procentní body.

Z TĚCHTO DŮVODŮ SOUD JEDNOMYSLNĚ

1. *prohlašuje* stížnost za přijatelnou;
2. *rozhoduje*, že došlo k porušení článku 6 odst. 1 Úmluvy;
3. *rozhoduje*,
 - a) že žalovaný stát má stěžovatelce zaplatit ve lhůtě tří měsíců ode dne, kdy rozsudek podle článku 44 odst. 2 Úmluvy nabude právní moci, následující částky, které se převedou na národní měnu žalovaného státu podle kursu platného ke dni zaplacení:
 - i. 9.000 € (devět tisíc euro) z titulu morální újmy;
 - ii. 1.500 € (jeden tisíc pět set euro) z titulu náhrady nákladů řízení;
 - iii. případnou částku daně z výše uvedených částek;
 - b) že od uplynutí výše uvedené lhůty až do zaplacení budou stanovené částky navyšovány o prostý úrok se sazbou rovnající se sazbě marginální zápůjční facility Evropské centrální banky platné v tomto období, zvýšené o tři procentní body;
4. *zamítá* v ostatním návrh na přiznání spravedlivého zadostiučinění.

Vyhotoveno ve francouzském jazyce a sděleno písemně dne 14. září 2004 v souladu se článkem 77 odst. 2 a 3 Jednacího řádu Soudu.

S. DOLLÉ
tajemnice

J.-P. COSTA
předseda